

Meesterwerken uit Vier Eeuwen

TENTOONSTELLING BIJ MUSEUM BOYMANS TE ROTTERDAM.

Er is één figuur van de Tentoonstelling in Museum Boymans, die mij niet loslaat, die voor mij het machtigste is van al het geschilderde — niet eens een figuur, enkel een rug, een pij, in den linkerhoek van de Erasmusgangers van Jan Vermeer — een brok menselijkheid, door schilderkunst van hoogste orde geheven in een sfeer, waar de gedachte aan stoffelijkheid van schildering wegvalt.

Ontroering vaart door den rug, onder de pij, een ontroering die de rechterhand steun doet zoeken in de omklemming van de knie. De trilling gaat van het even achterover gegooide hoofd tot in den top van de gebogen vingers. De geheele gestalte buigt zich hunkerend naar voren. De kruin met het lange sluiske haar afhangend in de pui is jong, ook het profiel dat men „ziet“ zonder feitelijk eenige vorm te zien; jong is deze man, heel jong, ongevormd nog door het leven.

En het grijs-blauwe van de pij hoort in de vaagheid van kleur bij den jongeling, die niet wetend noch begrijpend het wonder over zich voelt gaan.

De pij op zich zelf is al een wonder, dat vierkant stuk ruige stof, zwaar en log als materie; door de honderde nuanceringen van licht en kleur is het geworden één stuk bewogenheid en leven, dat ademt de brandende ontroering van het jonge lichaam — aan zulk een meesterschap van schildering herkent men het genie.

Ik ken nog een pij, ook een wonder van schoonheid, de pij van den Jongen Monnik van Rembrandt in het Rijksmuseum te Amsterdam. Als stof, olijfgroen van kleur, is zij samengeveven met de mystieke uitdrukking van het jonge priestergeleed en de bloeiende ranken op den achtergrond; ingesponnen in de stof is de extatische schoonheid zoals Giorgione die zag in de jonge priesterfiguur.

Rembrandt en Vermeer hebben evenals Giorgione, in de monnikspij jonge gestalten ingewikkeld, teer van lichaam, met een hart, brandend van verlangen naar het Ongeziene.

Vermeer is de meest moderne van de drie, doordat hij een sfeer schept van spanning, die onmiddellijk in werkt en niet meer loslaat.

De tweede Emmausganger, de oudere, is de vol-uit geziene figuur, de gevormde in de uitdrukking van het gelaat, de meer geaccentueerde in kleur; goud-geel is zijn pij, door het binnen vallende licht vol zon; rustig ligt de hand op de tafel, de rand meer vasthoudend dan omklemmend. Hij is tot man gerijpt en weet zijn ontroering te beheerschen. In de trekken van het gelaat zit het edele van een ras, een ras, dat niets Hollandsch heeft. De mond en de zuidelijk gevormde oogkassen met de breede wimpers doen denken aan een Slavisch type, een type als Dostojewsky het zag.

Ook de dienende vrouw heeft het Slavisch-Russische type, met de grote wimpers, die zwaar liggen over de neergeslagen oogen, met het te magere paupergezicht, waarin een groot sensualiteit schuilt gaat.

Jaren geleden gaf een Joodsch-Russische tooneelgroep in Holland kleiner tooneel; het waren stukken, waarvan men geen woord verstond maar waarvan de inhoud door de intensiteit van het spel zoo machtig sprak, dat sommige episodes ingegrift bleven in de herinnering.

Nooit vergeet ik de devote beweging waarmee een jong meisje, kind nog, een kom met melk droeg en neerzette waar de Rabbi aan tafel zat.

Diezelfde ingetogenheid van beweging heeft de jonge vrouw in het nog vasthouden van het kannetje, dat zij heeft neergezet. Haar raadselachtige glimlach hult haar in een sfeer van volupteit, die typeerend is voor Vermeer (men denke aan 't Meisje in 't Mauritshuis) en hem na doet staan bij Leonardo da Vinci door de liefkozende der blanke huid en de ronding der contouren, door overgang toon, nooit door scherpte van schaduw.

Het kleed der vrouw is dat der dienstbaarheid. Zwart het overkleed, bruin het onderkleed. Als kleur is bruin toonloos, maar de dofheid is bevestigd: de kleeding van de dienstmaagd mag niet spreken.

Vasthoudend het kannetje kijkt zij naar wat op tafel is gebeurd, wachtend op wat de opgeheven hand van Christus gaat doen.

De bewogenheid in de hand, de steifheid van vorm, het milde opengaan der vingers — het is het schoonste in de Christusfiguur, en als schildering, en als beteekenis.

De hand, zich ontvouwend als een bloem, geeft af de spijs van het Christus-woorden, de genade van het geloof. Christus is den Emmausgangers verschenen; de kleur van zijn gelaat is niet levend als die der anderen, maar voor Zijn kleed heeft Vermeer de kleur genomen, die zijn kleur werd door de diepte en de glans: het lapis lazuli.

Wanneer Christus „uit het gezicht“ wordt weggenomen, zal de plaats worden aangevuld door de dienende vrouwen en het evenwicht der verdeelde ruimte zal worden hersteld. De twee mannen zullen het brood eten, zij zullen drinken uit de glazen, die de vrouw volschenkt en het „gewone“ leven zal zijn voortgang hebben.

Wat zal het Leven van den jongere maken, hoe zal de oudere voortgaan?

Vermeer zelf heeft in het contact met het leven het hoogste tenslotte moeten prijsgeven: de bezieling. Hij had het toppunt van zijn kunnen te vroeg bereikt; toen hij 43 jaar oud stierf, was hij geestelijk uitgeleefd.

De sublimatie van kleur en licht, van vorm en stof, zooals in het stilleven van de Emmausgangers hier, in de beslotenheid van een interieur (Het Melkmeisje te Amsterdam), in de openheid van de natuur (het Gezicht op Delft, Mauritshuis), was de groote geestelijke inhoud, dien zijn techniek in verf wist te openbaren. Toen de techniek alleen overbleef, het hart niet meer „brandende“ was, stierf Vermeer. Zijn dood was een genade.

Na de Emmausgangers lijken alle volgende landschappen en interieurs prentjes en plaatjes; de aandacht is te gespannen geweest. Alleen de groote meesters houden stand: Rembrandt (Joseph zijn droomen uitleggend) Carel Fabritius (de Oude Vrouw met haar nobele vroomheid als van een Millet), Frans Hals en Jan Steen. Pas in de zalen der teekeningen komt de ontspanning doordat een geheel ander gebied een geheel andere overgave vraagt.

De Vermeer is feitelijk de tentoonstelling nog meer, is het museum Boymans, dat, doordat de Vermeer blijft, een der voornaamste musea van Europa is geworden.

Dit is te danken aan het solidariteitsgevoel van een Rotterdammer met Rotterdam, die de grootheid van zijn stad bekijkt als gold het die van hem persoonlijk.

De duizende bezoekers, die nu niet uitgepraat raken over de schoonheid van den Vermeer, mogen in stille hulden den grootschen „burgerzin“ van den man, die niet „schonk“ maar die door het onmiddellijk beschikbaar stellen van de aankoopsom het bezit van het schilderij verzekerde voor zijn stad, welks museum genoemd en geroemd zal blijven tot in lengte van dagen.

Er zijn op de tentoonstelling in de zaal der primitieven juweelen van de 15/16 eeuwsch schilderkunst: een Madonna van Quinten Matsijs, met den glimlach van een Leonardo da Vinci, zoo liefelijk als een Nederlandsch Madonna dien zelden heeft; dan is er een portret van den laat 16 eeuwsche schilder Moro van Dashorst met oogen, zoo vol glanzend leven en zoo meesterlijk geschilderd, dat het schilderij een der beste portretten van de tentoonstelling is.

En dan de fenomenale Pieter Bruegel de Oudere! Men moet vóór den Toren van Babel de tijd kunnen vergeten in het beschouwen van alle voorstellingen (menschengroepen, op tochten en een volledige kerk) in miniatuurvorm, op de verschillende terrassen, in de bogen van het grootsche bouwwerk, dat Bruegel opbouwde als een Colossus, in een landschap, vol groen en stilte, kleine schoonheden fluweelig van toon als van een Patinier.

Van Jan van Eyck kennen we de miniatuur schildering naast en bij den grooten opzet (den Opbouw van den Toren, grisaille Museum Antwerpen) maar een doorvoering van een schildering, die eigenlijk alleen met de loupe kan ontdekt worden, is wel zoo overrompend, dat men voor een wonder van techniek staat en voor het wonder dat grootscheheid van stijl niet uitsluit de fijnste, kleinste detailleering.

Somber en voornaam is het stilleven van Velasquez, echt Spaansch van

Nieuwe Burgemeester van Wouw feestelijk ingehaald

Onder zeer groote belangstelling werd hedenmiddag de edelachtbare heer A. H. Termeer plechtig geïnstalleerd tot burgemeester van Wouw.

Omstreeks twee uur werd de nieuwe burgemeester aan de grens van Roosendaal afgehaald door het eerecomité en alle plaatselijke vereenigingen, zoowel uit Wouw als uit de hieronder geplaatste bij-dorpijjes. De voorzitter van het eere-comité, de heer J. v. d. Berg, sprak hier een kort welkomswoord terwijl door het dochtertje van den gemeentesecretaris, de heer Verpalen, aan de zuster van den burgemeester, bloemen werden aangeboden.

Nadat de burgemeester in een open rijtuig had plaats genomen, ging de stoet naar de groote Markt, waar vele ingezetenen stonden te wachten, die den heer Termeer hartelijk toejuichten. Op het stadhuis werd de raad door den loco-burgemeester, wethouder Huijgen, geopend. In deze vergadering werd verder een welkomsrede uitgesproken en werd de burgemeester met het omhangen van den ambtsketen geïnstalleerd. Bij deze plechtigheid waren talrijke genoodigden aanwezig. We merkten o.m. op den oud-burgemeester den heer Goossen, Ir. A. C. P. Elst, lid Prov. Staten; Mr. A. M. E. H. Janssen de Limpens oud griffier; de kerkelijke autoriteiten en vele notabelen uit de gemeente.

Na de plechtigheid in het stadhuis kwam de burgemeester op het bordes, om staande de zanghulde van de kinderen aan te hooren. Vanaf het bordes sprak hij de bevolking nog toe met welke toespraak de toehoorders door een langdurig applaus hun instemming betuigden. Hierna was de receptie waarvan een druk gebruik werd gemaakt. Overal was in het dorp muziek en bal, terwijl 's avonds een grootsch vuurwerk werd ontstoken.

Oudjes van Maartensdijk in de Warande

De ouden van dagen van St. Maartensdijk, die in een 30-tal luxe auto's een bezoek brachten aan Brabant, deden Woensdagnamiddag, na een bezoek aan het Dierenpark te Tilburg de Warande te Oosterhout aan, waar de Brabantsche koffietafel voor een 90-tal oudjes gereed stond. Burgemeester H. H. Schiller van St. Maartensdijk, die zijn oudste gemeentenaren op dit uitstapje vergezelde, sprak hier een bijzondere tevredenheid uit over de wijze waarop de restaurateur de heer M. Weber het geheel had verzorgd. De keurig gedekte tafel, rijk met bloemen versierd leek wel een bruiloftsdisch, zeide hij en de prompte vlugge bediening had zijn volle waardeering. Hij zou z'n ambtgenoot te Tholen, die binnen enkele dagen eveneens met z'n oudjes gaat toeren wijzen op deze sublieme gelegenheid. Ook de oudjes waren in de beste stemmingen. Een 89er verzekerde ons het volgende jaar in de Warande te zullen terug komen. Om 8 uur vertrok het gezelschap; nadat burgemeester Schiller nogmaals z'n lof had geuit.

toon — innig warm, typisch Hollandsch de kleine stillevenen van Jan van de Velde: de aangesneden citroen een heerlijkheid van kleur, de voorbode van het stilleven van de tentoonstelling, het kannetje, de glazen, de tinnen borden van Vermeer.

De tentoonstelling bergt één groote teleurstelling: het ten toon gestelde van Rembrandt, waarvan alleen de grisaille uit de vroegere collectie Six de grootheid van inhoud en kunst heeft van den meester.

Vele honden zijn de haas zijn dood — vele schenkers maken dat men het geschonkene niet anders mag beoordeelen dan als een daad van goeden wil — maar met allen goeden wil kan men geen Rembrandt terugvinden in een schilderij, dat niet door de hand van den meester is bezielt. Een 18 eeuwsch schilderij, hoe knap ook in stijl, blijft altijd wat het is, echt op en in zich zelf, onecht als het een ander wil zijn.

En als men dan tenslotte weer tegenover de Vermeer komt te staan, is er maar één gevoel, dat alle andere gevoelens overheerscht: de erkenning van de dynamische macht van het Meesterschap zonder welke geen werk tot meesterwerk kan groeien.

Dr. JOHANNA GOEKOOP-DE JONGH